

www.amu.edu.az

TƏBİB

Təsisçi: Azərbaycan Tibb Universiteti

Qəzet 1933-cü ildən çıxır

№-06 (1745) 31 mart 2022-ci il

ATU ilə Təbriz Tibb Elmləri Universiteti arasında əlaqələr genişlənir

Innovasiya və elmi tədqiqatların birgə aparılmasına dair yeni əməkdaşlıq sənədi hazırlanır

səh. 2

31 mart –
Azərbaycanlıların
Soyqırımı Günü
qeyd edilib

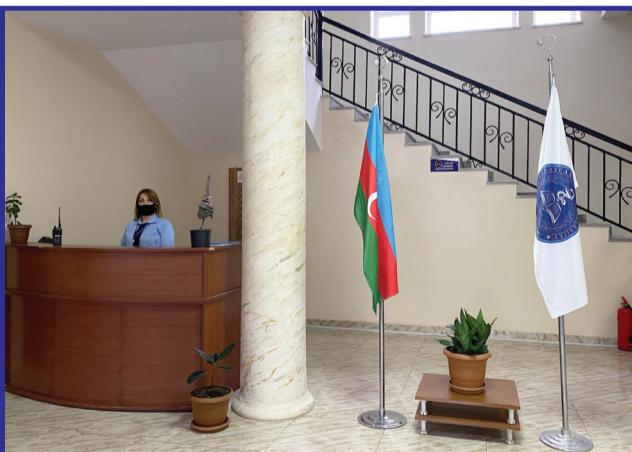
səh. 3

Koronavirus
pandemiyası
vərəmlə mübarizə
tədbirlərinə mənfi
təsir göstərib

səh. 4

Körpələrdə sarılığın
erkən təyin olunması
və nəzarətdə
saxlanması
vacibdir

səh. 4

Göz oxşayan səliqə-
sahman, ürəkəçən təmizlik

2 saylı qızlar yataqxanasının
sakinləri "ikinci ev"lərindəki
şəraitdən razılıqla danışırlar

səh. 5

"Rezident həyatı yaşa"
layihəsinin iştirakçıları
rektorla görüşüb
Professor Gəray Gəraybəyli:
"Tələbələrimizin praktik
vərdişlərinin təkmilləşdirilməsi
üçün bir çox addımlar atırıq"

səh. 2

Tibbi marketingin
yaratdığı imkanlar

Nigar Ələkbərova: "Həkimin
fəaliyyətinin effektivliyi onun
işlədiyi klinikanın nüfuzuna da
birbaşa təsir göstərir"

səh. 7

"Mənim atam dünyanın ən
gözəl atası idi"

Vətən müharibəsinin şəhidi,
tibb xidməti baş leytenantı Azər
Şəmilov haqda hər kəs fəxrlə
danışır

səh. 6

“Rezident həyatı yaşa” layihəsinin iştirakçıları rektorla görüşüb

Professor Gəray Gəraybəyli: “Tələbələrimizin praktik vərdişlərinin təkmilləşdirilməsi üçün bir çox addımlar atırıq”

“Rezident həyatı yaşa” layihəsinin iştirakçıları universitetimizin rektoru, professor Gəray Gəraybəyli ilə görüşüblər. Görüşdə müalicə ixtisası üzrə təhsil alan III, IV və V kursdan olan 184 tələbə iştirak edib.

Professor Gəray Gəraybəyli tələbələrin nəzəri biliklərlə yanaşı, praktik bacarıqlarının da inkişaf etdirilməsinin vacibliyini vurğulayaraq, universitetdə bu istiqamətdə ciddi işlər aparıldığını bildirib: “Bildiyiniz kimi, ATU-da tələbələrimizin praktik bacarıqlarını genişləndirməsi üçün training mərkəzləri mövcuddur. Bununla yanaşı, onlar digər ali məktəblərin nəzdindəki simulyasiya mərkəzlərində də praktika keçəcəklər. Həmçinin ÜST-lə birgə 6-cı kurs tələbələrimiz üçün Şamaxıda maraqlı praktika proqramları təşkil olunur. Bir sözlə, tələbələrimizin praktik vərdişlərinin təkmilləşdirilməsi üçün bir çox addımlar atırıq ki, onlar rezidentura pilləsində əminliklə seçdikləri ixtisasa yiyələne bilsinlər”.

ATU-nun I müalicə-profilaktika fakültəsinin dekanı, dosent Elşad Novruzov layihənin məqsədləri və təfərrüatları haqqında məlumatı bölüşüb. Qeyd edib ki, 3-14 fevral tarixlərində keçirilən layihə çərçivəsində 9 böyük baza iş görüldü. Layihənin məqsədi tələbələrə mənimsəmək istədikləri ixtisas haqqında öncədən təəssürratlarının yaranmasına nail olmaqdır. E.Novruzov tələbələrin bu cür təşəbbüslərdə aktiv iştirakını dəstəklədiklərini, təşəbbüsün davamlı olacağına inandığını da bildirib.

Qeyd edək ki, “Rezident həyatı yaşa” layihəsinin həyata keçirilməsində ATU-nun Tədris Cərrahiyyə, Tədris Terapevtik klinikaları, Onkologiya klinika, Akademik M.A.Topçubaşov adına Elmi-Cərrahiyyə Mərkəzi, 2 sayılı Psixiatrik kliniki xəstəxana, Respublika Dəri-Zöhrəvi Dispanseri, Modern Hospital, Akademik M.Ə.Mirqasımov adına Respublika Kliniki Xəstəxanası, Fərəcov adına Elmi-Tədqiqat Pediatriya İnstitutu kimi bazalar iştirak edib.

Sonda görüş iştirakçıları layihə ilə bağlı hazırlanmış videoçarxı izləyiblər.

Günəl ASLANOVA

ATU ilə Təbriz Tibb Elmləri Universiteti arasında əlaqələr genişlənir

Innovasiya və elmi tədqiqatların birgə aparılmasına dair yeni əməkdaşlıq sənədi hazırlanır

Azərbaycan Tibb Universitetində (ATU) Təbriz Tibb Elmləri Universitetinin (TTEU) innovasiya Mərkəzindən gəlmiş qonaqlarla görüş keçirilib. Görüşdə hər iki təhsil müəssisəsi arasında qarşılıqlı əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olub.

ATU-nun rektoru, professor Gəray Gəraybəyli TTEU ilə universitetimiz arasındakı mövcud saziş əsasında həyata keçirilən uğurlu fəaliyyətdən danışıb. Bildirib ki, artıq bir neçə ildir, iki universitet aktiv şəkildə əməkdaşlıq edir, həm tələbələr, həm də akademik heyət üzvləri arasında mübadilə aparılır. Rektor universitetlər arasında anlaşma memorandumuna əlavə olaraq, innovasiya və elmi tədqiqatların birgə aparılmasına dair yeni sənədin hazırlanacağını,

bu sənədin əməkdaşlıqda yeni imkanlar yaradacağına əmin olduğunu qeyd edib.

TTEU innovasiya Mərkəzinin direktoru, professor Soodabeh Davaran hazırlanan yeni sənədin iki universitet arasında elmi əlaqələrin gücləndirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyini vurğulayıb. Müasir dünyada təhsilin inkişafının yeni texnologiyalar, yeni məhsullar istehsalı ilə yanaşı gətirdiyi qeyd edən qonaq bildirib ki, pandemiya dövründə tibb sahəsində innovativ yeniliklərin önəmi bir daha ortaya çıxıb. İki universitet arasında yeni əməkdaşlıq nanotexnologiyalar, əczaçılıq sahəsində də birgə elmi tədqiqatların aparılmasına imkan verəcək.

Sonra tərəflər arasında qarşılıqlı əlaqələrin gücləndirilməsi,

müştərək elmi araşdırmaların aparılması, orta qadınların təşkilatı və digər məsələlərlə bağlı müzakirələr aparılıb.

Görüşdə TTEU innovasiya Mərkəzinin elmi işçisi dr. Aziz Eftixiari, ATU-nun beynəlxalq əlaqələr üzrə prorektoru, dosent Orxan İsayev, elmi işlər üzrə prorektor, dosent Rauf Bəylərov, ATU-nun əczaçılıq texnologiyası və idarəçiliyi kafedrasının müdiri, professor Məhbubə Vəliyeva, beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin müdiri, dosent Müşfiq Orucov, əczaçılıq fakültəsinin dekanı Fərəh Mədətli, mətbuat xidmətinin rəhbəri Günəl Aslanova, Bakı Dövlət Universitetinin biofizika və biokimya kafedrasının müdiri,

professor Rövşən Xəlilov, “Biyon Products” MMC-nin direktoru Sevinc İsmaylova iştirak edirdilər.

Qeyd edək ki, iki gün davam edən səfər zamanı qonaqlar ATU-nun klinikaları, müxtəlif kafedraları ilə tanış olub, əczaçılıq fakültəsini və laboratoriyaları ziyarət ediblər.

Həkimlərimiz 22-ci Beynəlxalq Cərrahiyyə Kongresində çıxış ediblər

Bu günlərdə Türkiyənin Antalya vilayətində 22-ci Beynəlxalq Cərrahiyyə Kongresi baş tutub. Dünyanın müxtəlif ölkələrindən olan mütəxəssislərin qatıldığı tədbirdə Azərbaycan Tibb Universitetinin (ATU) əməkdaşları da iştirak ediblər.

Cərrahiyyənin bütün sahələrini əhatə edən kongresdə endokrinoloji, bariatrik, təcili cərrahiyyə, yırtıq cərrahiyyəsi, abdominal və torakal cərrahiyyə mövzusunda elmi təqdimatlar keçirilib. ATU-nun ümumi cərrahlik kafedrasının professoru Novruz Hacıyev 15-dən çox azərbaycanlı cərrahdan ibarət nümayəndə heyəti adından kongresdə çıxış edib.

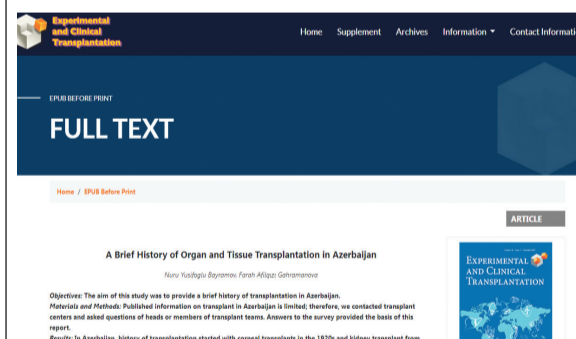
Elmi toplantıda ATU-nun I cərrahi xəstəliklər kafedrasının assistenti t.ü.f.d. Azər Hübətov “Tiroid düyünlərinin dəyərləndirilməsində elastografiyanın rolu” mövzusunda fikirlərini bölüşüb. O, həmçinin apardığı tədqiqatların nəticələrinə dair 4 poster çıxışını da təqdim edib. A.Hübətovun tiroidektomiya əməliyyatı ağırlaşmaları; hipokalsemiyanın səbəbləri, Azərbaycanın endemik və qeyri-endemik bölgələrində tiroid düyünlərinin maliqən riski və s. mövzusunda məruzəsi həmkarları tərəfindən maraqla qarşılanıb. Professor Novruz Hacıyev də kongresdə təqdimatla çıxış edib. Kongres dörd gün davam edib.

Orqan transplantasiyası haqda məqalə nüfuzlu jurnaldə dərc olunub

Azərbaycanda orqan transplantasiyasının tarixinə həsr olunmuş “A Brief History of Organ and Tissue Transplantation in Azerbaijan” adlı məqalə nüfuzlu elmi jurnaldə dərc edilib.

Məqalənin müəllifləri Azərbaycan Tibb Universitetinin I cərrahi xəstəliklər kafedrasının müdiri, AMEA-nın müxbir üzvü Nuru Bayramov və dr. Fərəh Qəhrəmanovadır.

Məqalədə ölkəmizdə transplantasiya haqda qanunvericilik, böyrək, qaraciyər, sümük ili, süni ürək, kök hüceyrələr və buynuz qişanın transplantasiyası tarixi və inkişaf dinamikası, tədrisi, bu sahə üzrə aparılan elmi tədqiqatlardan bəhs olunur. Beləcə də, bu sahədə fəaliyyət göstərən mütəxəssislər və xəstəxanalar barədə məlumatlar təqdim olunub, perspektiv istiqamətlər qeyd edilib.

Tələbə Elmi cəmiyyətlərinin konfransları keçirilib

II müalicə-profilaktika fakültəsinin Tələbə Elmi Cəmiyyətinin iclası keçirilib. İclasın əsas mövzusu keçiriləcək konfransların təşkili, elmi işlərin müzakirəsi və təşkilatı heyətin fikir mübadiləsi olub.

İclasda, həmçinin kafedralarda aparılan işlər haqqında fikirlər səsləndirilib, elmi işlərin önəmi və mahiyyəti müzakirə olunub. Konfransda II müalicə-profilaktika fakültəsinin dekanı İsrail Məhərrəmbəyli,

Tələbə Elmi Cəmiyyətinin elmi rəhbəri Aqil Əliyev, cəmiyyətin sədri Eyyub Miriyev, təşkilatı heyətin üzvləri Asya Məmmədli, Yusuf Xəlil, Aytac Əzizova, Könül İsmayilov, Rahil Səmədov, Mehriban Səfəraliyeva, Şəbnəm Kərimzadə, Osman Abbasov, Gülgün Məmmədli, Misir Quluzadə və Rəna Cabbarlı iştirak ediblər.

Yeri gəlmişkən, terapevtik və pediatrik propedevtika kafedrasında da Tələbə Elmi

Cəmiyyətinin konfransı keçirilib. Konfransda professor və müəllim heyəti, tələbələr iştirak ediblər. Elmi işlərin mövzuları propedevtika fənninə uyğun şəkildə planlaşdırılaraq qruplaşdırılıb və məruzələr edilib. Elmi-tədqiqat işinə cəlb edilən 12 tələbədən 9 nəfərin məruzələri dinlənilib. Müəllim və tələbələrin qiymətləndirməsinə əsasən, 3 tələbənin elmi-tədqiqat işi fakültə TEC-in konfransına tövsiyə olunub.

Daha sonra münisflər heyətinin və tələbələrin qiymətləndirməsinə görə yüksək yerləri tutan 6 tələbəyə İ.İsayevin “Uşaq xəstəliklərinin propedevtikası” dərslisi təqdim edilib.

Konfransa yekun vuran kafedra müdiri, əməkdar elm xadimi, professor İbrahim İsayev məruzələrlə çıxış edən tələbələrə və onların elmi rəhbərlərinə təşəkkürünü bildirərək, daha da fəal və məsuliyyətlə çalışmağın əhəmiyyətini vurğulayıb.

Nəsimi rayon İcra Hakimiyyətinin və Azərbaycan Tibb Universitetinin birgə təşkilatçılığı ilə 31 Mart - Azərbaycanlıların soyqırımının 104-cü ildönümünə həsr olunmuş anım tədbiri keçirilib. Tədbirin əvvəlində Azərbaycanın müstəqilliyi, ərazi bütövlüyü və suverenliyi uğrunda canlarından keçərək şəhidlik zirvəsinə ucalmış qəhrəman oğul və qızlarımızın, eləcə də soyqırım qurbanlarının əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib.

Nəsimi rayon İcra Hakimiyyəti başçısının 1-ci müavini Güllərdə Verdiyeva tədbiri açaraq, ilk növbədə anım mərasiminin keçirilməsinə şərait yaratdığına görə, rektor, professor Gəray Gəraybəyli başda olmaqla ATU-nun rəhbərliyinə təşəkkürünü bildirib. O, milli yaddaşımızı təzələməyin vacibliyinə toxunaraq qeyd edib ki, indi zaman başqadır. Sosial şəbəkələrdə ölkəmizin tarixi o qədər dolğunluğu ilə əks olunub ki, istənilən məlumatı asanlıqla əldə edə bilərsiniz: "Mart soyqırımını azərbaycanlıların başına gətirilən ən böyük faciələrdən biridir desək, yanlışdır. 1918-ci ilin mart, aprel aylarında erməni vandallarının öz himayədarlarının köməyi ilə azərbaycanlılara qarşı törətdikləri bu vəhşiliklər heç vaxt tariximizdən və yaddaşımızdan silinməyəcək. Çünki bizim bu

31 mart – Azərbaycanlıların Soyqırımını Günü qeyd edilib

Tədbirdə vurğulanı ki, bu, amansızlığına və miqyasına görə bəşər tarixində ən qanlı faciələrdən biridir

tarixi unutmamağa və unudurmağa haqqımız yoxdur. Bakıda, eləcə də Şamaxı, Quba, Qarabağ, Naxçıvan, Zəngəzur və digər bölgələrdə törədilən qırğınlar, qanlı hadisələr zamanı ermənilər bir neçə gün ərzində minlərlə soydaşımızı vəhşicəsinə qətlə yetirib, qoca, qadın və uşaqlara belə aman verməyiblər".

Erməni vəhşiliyinin dünyaya təqdim olunması istiqamətində ardıcıl və məqsədyönlü işlər görüldüyünü xatırladan G.Verdiyeva dövlət başçısı İlham Əliyevin "Quba şəhərində Soyqırım Memorial Kompleksinin yaradılması haqqında" 30 dekabr 2009-cu il tarixli sərəncamını bu istiqamətdə atılan mühüm addım kimi dəyərləndirib.

Millət vəkili Mələhət İbrahimqızı da 31 Mart – Azərbaycanlıların Soyqırımını Günü ilə bağlı fikirlərini

tədbir iştirakçıları ilə bölüşüb. Bildirib ki, faşist ideologiyası ilə zəhərlənən erməni vandallarının Azərbaycana, eləcə də qardaş Türkiyəyə qarşı düşmənçiliyinin tarixi 300 ildən çoxdur. Bu əsassız düşmənçilikdən imperialist qüvvələrin də zaman-zaman

yararlandığını diqqətə çatdıran millət vəkili qeyd edib ki, 31 Mart soyqırımını öz amansızlığına və miqyasına görə təkə Azərbaycan tarixində deyil, bəşər tarixində də ən qanlı faciələrdən biridir.

M.İbrahimqızı ermənilərin iki əsrdir azərbaycanlılara qarşı həyata keçirdikləri soyqırımını və deportasiya siyasətinə yalnız ulu öndər Heydər Əliyevin hakimiyyəti dövründə hüquqi-siyasi qiymət verildiyini, bu gün isə Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə erməni təcavüzünün və vandalizminin nəticələrinin aradan qaldırılması, erməni vəhşiliyinin dünyaya təqdim olunması istiqamətində ardıcıl və məqsədyönlü işlər görüldüyünü vurğulayıb.

Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə rəşadətli ordumuzun Vətən müharibəsindəki şanlı zəfərindən də söhbət açan millət

vəkili gələcəyimiz olan gənclərin hər zaman vətənpərvər və qurucu ruhda yetişməsində qürur duyduğunu deyib. Eyni zamanda müasir informasiya texnologiyalarının imkanlarından istifadə edərək əsl həqiqətləri beynəlxalq aləmə çatdırmaq baxımından Azərbaycan gənclərinin üzərinə mühüm vəzifələr düşdüyünü bildirib.

Çıxışlarını sual-cavab formatında quran Azərbaycan Tibb Universitetinin tələbələri Cavid Mustafazadə və Fidan Həsənlı, Azərbaycan Dillər Universitetinin tələbələri Nicat Əliyev və Günel Dadaşova, eləcə də musiqi kollecinin tələbəsi Əsmər Eyvazova son yüz ildən artıq müddətdə Azərbaycan tarixində baş vermiş faciəli hadisələrin xalqın yaddaşında silinməz izlər buraxdığını söyləyərək, gənclərimizi belə tələyüklü məsələləri daim diqqətdə saxlamağa, soyqırımı həqiqətlərinin beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılmasında fəal olmağa çağırıblar.

Anım tədbirində ATU-nun təbiyə işləri üzrə prorektoru, dosent Zülfüqar Musabəyov və YAP-ın Nəsimi rayon təşkilatının sədri Azər Süleymanov da iştirak ediblər.

Xatırladaq ki, ümummilli lider Heydər Əliyevin 26 mart 1998-ci il tarixli fərmanından sonra hər il mart ayının 31-i Azərbaycanlıların Soyqırımını Günü kimi qeyd olunur.

Arif MƏMMƏDLİ

Profilaktik proqramlar stomatoloji xəstəliklərin azalmasına xidmət edir

Ümumdünya Ağız Boşluğunun Sağlamlığı Günü'nə həsr edilmiş elmi-praktik konfrans keçirilib

Martın 16-da Azərbaycan Tibb Universitetində 20 mart - Ümumdünya Ağız Boşluğunun Sağlamlığı Günü'nə həsr edilmiş elmi-praktik konfrans keçirilib.

Konfransı açan ATU-nun Uşaq stomatologiyası kafedrasının müdiri, əməkdar elm xadimi, professor Rəna Əliyeva qeyd edib ki, ölkəmiz müstəqillik əldə etdikdən sonra bir çox təşkilatlar yaranıb. Bunlardan biri də Azərbaycan Stomatoloji Assosiasiyasıdır: "Assosiasiyamız 1997-ci ildə təsis olunub və yarandığı gündən başlayaraq, beynəlxalq aləmdə nüfuz dairəsinə genişləndirib. Təşkilatımız artıq 1998-ci ildən etibarən beynəlxalq stomatoloji forumlarda aktiv iştirak edərək, respublikamızda da stomatologiyanın müxtəlif sahələrinə həsr olunmuş beynəlxalq konfrans və simpoziumlar təşkil edib. Əsas məqsədlərimizdən biri ondan ibarət idi ki, ASA hər zaman dünya stomatologiyasına inteqrasiya olunmaq üçün addımlar atsın. Çünki dünyadakı stomatoloji yenilikləri, texnologiyaları əldə etmək, bu sahədəki praktiki genişləndirmək ölkə stomatologiyasına müasirlik gətirməyə imkan verir. 1998-ci ildə İspaniyanın Barselona

şəhərində ASA ukraynalı həmkarlarımızın yaratdığı assosiasiya ilə bərabər Beynəlxalq Stomatoloqlar Federasiyasına (FDI) daimi üzv seçildən sonra biz bu məqsədimizə nail olmuşuq".

ASA-nın fəaliyyət istiqamətlərindən söhbət açan R.Əliyeva bildirib ki, ilk istiqamət beynəlxalq fəaliyyətlə bağlıdır: "Qeyd etdiyim kimi, FDI-də fəaliyyətini uğurla davam etdirən ASA 2005-ci ilin nəticələrinə görə beynəlxalq təşkilatın in-

edilən bütün konqreslərdə yaxından iştirak ediblər.

İkinci istiqamətimiz isə ölkədaxili fəaliyyətimizin təməlini təşkil edir. Belə ki, ASA Azərbaycanın paytaxtı ilə yanaşı, bölgələrdə də müxtəlif layihələr həyata keçirib. Artıq ənənə halını alan bu işlərdə həkimlər üçün maarifləndirici aksiyalar təşkil olunub. ASA-nın işinin əhəmiyyətli mərhələlərindən biri də assosiasiyamızın dövrü mətbuat orqanının yaradılmasıdır. "Qafqazın

kişaf fondunun donorlarından biri kimi tarixə düşüb. Həmçinin ASA Azərbaycanda beynəlxalq stomatologiyanın aktual problemlərinə həsr olunmuş konfranslar keçirib. Bununla yanaşı, ASA-nın nümayəndələri hər il FDI tərəfindən təşkil

Stomatoloji Yenilikləri" adlı dərgimiz apardığımız işlərin hesabatlarını, qarşıda dayanan məqsəd və məramlarımızı oxucuların diqqətinə çatdırır. Dərginin redaksiya heyətinə MDB-nin və digər xarici ölkələrin görkəmli alimləri daxildir".

Daha sonra konfransda çıxış edən assistent Leyla Musayeva, dosentlər Rumiyyə Abbasova və Gülşən Zeynalova nəzərə çatdırıblar ki, ASA yalnız stomatoloji xəstəliklərlə bağlı deyil, digər sahələr üzrə də fəaliyyət proqramları təşkil etməkdədir. Belə ki, 1999-cu ildən başlayaraq, bu assosiasiya şəkərli diabet xəstəsi olan uşaqlar üçün ağız boşluğunu sağlamaq istiqamətində proqram həyata keçirir. ASA-nın üzvləri endokrinoloji dispanser nəzdində diabetli uşaqlarda ağız boşluğunun gigiyenasını yaxşılaşdırmaq məqsədi ilə dərslər keçir. Onlar qeyd ediblər ki, uşaq yaşlarında stomatoloji xəstəliklərin azaldılmasının vahid və təsirli vasitəsi həm də profilaktik proqramlardır. Bununla əlaqədar olaraq, assosiasiya tanınmış müvafiq şirkətlərlə

Azərbaycanda məktəb-təhsil proqramını reallaşdırıb. Bu proqram ağız boşluğu gigiyenasının yaxşılaşdırılmasına xidmət edir. Qarşıda duran planlardan da danışan nətiqlər deyiblər ki, ASA-nın ölkədə keçirdiyi elmi-praktik konfranslar nəticəsində həkim-stomatoloqların bilik, ixtisas səviyyələri artırılır, burada aparılan fikir mübadilələri isə ümumi işi daha uğurlu şəkildə qurmağa kömək edir.

Konfransda ATU-nun beynəlxalq əlaqələr üzrə prorektoru, dosent Orxan İsayev, Tədris Stomatoloji Klinikasının direktoru, t.ü.f.d. Mahir Səfərov, Stomatologiya fakültəsinin dekani, dosent Səid Əhmədov, eləcə də bu sahəylə bağlı kafedraların rəhbərləri və tanınmış mütəxəssislər iştirak edirdilər.

MƏNSUR

Güclü immunitet vərəmlə xəstələnmənin qarşısını alır

Rafiq Bayramov: "Koronavirus pandemiyası vərəmlə mübarizə tədbirlərinə mənfi təsir göstərib"

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) qərarı ilə hər il martın 24-də Ümumdünya Vərəmlə Mübarizə Günü qeyd edilir. 1882-ci ildə alman mikrobioloq Robert Kox ilk dəfə vərəmin törədicilərini kəşf edib. 1905-ci ildə alim tibb sahəsində Nobel mükafatına layiq görülüb.

tin zəiflədiyi zaman aktiv formaya keçərək xəstəlik törədə bilər. Son illər dünyada dərmanlara dözümlü vərəmə yoluxma və xəstələnmə hallarının ilbəl artması epidemioloji vəziyyətin daha da gərginləşməsinə səbəb olur. Buna görə də bu istiqamətdə mübarizə tədbirlərinin gücləndirilməsi lazımdır.

Mütəxəssisin sözlərinə görə, hər kəs ömrünün istənilən dövründə vərəmlə xəstələnməyə görə risk qruplarına aid edilənlər, yeni şəkərli diabeti olan, hormonal preparatlar qəbul edən, qidalanması, yaşayış şəraiti yaxşı olmayan və s. şəxslər bu xəstəliyə daha çox tutulurlar. Ona görə də həmin qrupdan olan insanlar vərəmin heç bir əlaməti müşahidə edilməsə də, ildə 1-2 dəfə bu xəstəliyə görə profilaktik müayinədən keçməlidirlər. Vərəmlə xəstələnməmək üçün normal qidalanmaq, düzgün gün rejiminə əməl etmək,

idmanla məşğul olmaq, immuniteti zəiflədən amillərdən və zərərli vərdislərdən uzaq olmaq lazımdır. Vərəmin lokalizasiyasından asılı olmayaraq həmin xəstəlik üçün xas olan simptomlar bunlardır: axşamlar zəif subfebril hərarətin - 37,2-37,4° C olması, gecələr səhərə yaxın boynun, ənsə və kürək nahiyəsinin tələməsi, arıqlama, ümumi halsızlıq, zəiflik əlamətlərinin qabarıq büruzə verilməsi. Vərəm xəstəliyinə ən çox təbəffüs orqanlarında, ağciyərlərdə rast gəlinərsə də, orqanizmin bütün orqan və sistemlərinin vərəmə məşəli zədələnməsi mümkündür. Ən çox ağciyərlərin vərəminə rast gəlinməsi üçün qeyd etmək lazımdır ki, ağciyər vərəminin müxtəlif formalarında daha çox müşahidə edilən əlamətlər 3 həftədən çox davam edən öskürək, bəlgəm ifrazı, döş qəfəsində ağrı, tənəffüs və qanəyirmanın olmasıdır. Sadalanan simptomlar müşahidə edildikdə, həkim-mütəxəssisə müraciət etmək məsləhət görülür. Xəstəliyin diaqnozu aparılan kompleks müayinələr əsasında mümkündür. Qeyd etmək lazımdır ki, vərəmə xəstəliyi nə qədər tez aşkar edilib düzgün müalicəyə başlanılırsa, nəticəsi bir o qədər daha effektiv olur. Unutmaq olmaz ki, vərəmin müalicəsi uzunmüddətli, minimum 6-8 ay fasiləsiz davam etməlidir.

dəfə Cenevrədə əllərində ağ çobanyastığı tutmuş gənc oğlan və qızlar küçəyə çıxaraq vərəmlə xəstələnmənin müalicəsi üçün ianə toplayıblar.

ÜST-ün məlumatına görə, hər gün vərəmlə xəstələndiyəndən dünyada 4500 nəfər həyatını itirir, 30 min nəfərdə isə xəstəliyə yoluxma baş verir.

Mövzu ilə bağlı danışan Azərbaycan Tibb Universitetinin Ağciyər xəstəlikləri kafedrasının müdiri, tibb üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Rafiq Bayramov bildirib ki, koronavirus pandemiyası vərəmlə mübarizə tədbirlərinə də ciddi mənfi təsir göstərib: "Son on ildə ilk dəfə olaraq vərəmlə xəstəliyindən ölənlərin sayı koronavirus pandemiyası başlayandan sonra artıb. Belə ki, əvvəlki illərdə hər il vərəmdən ölənlərin sayı 1,4 milyonu ötmədiyi halda, 2020-ci ildə bu göstərici 1,5 milyon olub. Xəstəliyin əsas yoluxma mənbəyi vərəmlə çöpü ifraz edən xəstələndir. Həmin xəstələrin öskürməsi və asqırması nəticəsində, yeni hava-damcı yolu və yaxud onların bəlgəmi ilə çirklənmiş torpaqdan hava-toz yolu ilə yoluxma daha çox müşahidə edilir. Bundan başqa, vərəmə qida, təmas və s. yollarla da yoluxmaq mümkündür. Vərəm çöpləri ilə yoluxma xəstələnmə üçün əsas olsa da, başlıca amil deyil. Çünki vərəmlə çöpləri yoluxduqcu orqanizmdə latent, yəni "yatmış" formada qalaraq xəstəlik törətməyə və yaxud immunitet-

Səhiyyə Nazirliyi Neonatologiya komissiyasının üzvü, ATU-nun Tədris Cərrahiyyə Klinikasının neonatologiya şöbəsinin müdiri Aygün Rüstəmxanlı yenidoğulmuşlarda tez-tez rast gəlinən sarılıq simptomu barədə ən vacib məqamları oxucularla bölüşüb.

Onun sözlərinə görə, vaxtında doğulmuşların təqribən yarısında, vaxtından erkən doğulmuşların isə 70-80 faizində sarılıq görülməlidir. Bu əlamətin hansı səbəbdən yaranmasını həkimlər diqqətdə saxlamalı və ailələri bilgiləndirməlidir.

Bəs bu qədər sıx rast gəldiyimiz simptomun daxilində qan dəyərləri nələrdir və necə izlənməlidir? Həkim deyir ki, bu da çox diqqətli şəkildə göz önündə tutulmalıdır: "Sarılığın intensivliyinin və miqdarının qiymətləndirilməsi gözlə görünən dəri səthinin sarı rəng almasına deyil, qandan götürülmüş nümunədə bilirubin adlanan dəyərin miqdarına əsaslanmalıdır. Yenidoğulmuşların fizioloji xüsusiyyətləri onlarda sarılıqların fərqli şəkildə seyr edilməsinə səbəb ola bilər. Sağlam yenidoğulmuş yetkin

xaric olmaq imkanı tapmadan, xüsusi maddələr tərəfindən yenidən toksik formaya keçərək qaraciyər və qanda dövr edir. Bu səbəbdən sarılığın həm qan təhlilləri, həm də dəridə artımını müşahidə edə bilərik. Bu, fizioloji və keçici dövr müxtəlif infeksiyalara bağlı xəstəliklərdə, dərman müalicəsi alanlarda, düzgün və yetərli qidalandırılmayan körpələrdə, vaxtından erkən doğulmuşlarda daha uzun və dəyişkən ola bilər.

A.Rüstəmxanlı qeyd edir ki, ana və uşaq arasında olan qan qrupu, rezus uyğunsuzluğu yenidoğulmuşda qan parçalanmasına, yəni bilirubin artımına səbəb ola bilər kimi, bətdaxili infeksiyalar zəminində yaranmış qan parçalanması, yenidoğulmuş xolestazi,

Həkim bildirir ki, sarılığın müalicəsində əsas olan fototerapiyanın körpə üçün ziyansızlığı hər bir ailəyə izah edilməlidir. Eyni zamanda, gecikmiş müalicənin ağır fəsadlar törədə biləcəyi barədə ailələr maarifləndirilməlidir: "Belə bir misal çəkmək istərdim. Məsələn, 20 günlük, fiziki inkişafı, çəki artımı, aktivliyi normal olan körpənin sarılığı var, eyni zamanda nəcis rəngsizdir (axolikdir). Bu hal diqqətdən yayınarsa, geri dönüşü mümkün olmayan vəziyyət yarana

Yeni doğulmuş körpələrdə sarılıq

Səhiyyə Nazirliyinin mütəxəssisi Aygün Rüstəmxanlı bu simptomun müxtəlif səbəbləri və müalicəsi barədə məlumat verir

insana nisbətən daha çox sayda eritrosit dediyimiz qırmızı qan hüceyrələrinə sahibdir ki, günbəgün həmin eritrositlərin sayının azalması və ya parçalanması baş verir. Bunun nəticəsində sarılığın göstəricisi olan sərbəstləşmiş bilirubin qanda artacaq. Məsələn, yetkin insanda eritrositin ömrü 120 gün, vaxtında doğulmuş yenido-

yenidoğulmuşun sidik yolu infeksiyası, mümkün ola biləcək hər hansı mexaniki proseslər, inkişaf qüsurları, irsi və metabolik, endokrin xəstəliklər də yenidoğulmuşda sarılıq meydana çıxara bilər. Yenidoğulmuşlarda bəzi laborator və kliniki əlamətlər olduqda, patoloji sarılıq ehtimalıyla bağlı gərəklili yanaşma planı tərtib edilərək, geniş

bilər. Bu xəstələrin müalicəsində fototerapiya və digər müalicələr faydasız olacaq".

A.Rüstəmxanlı ana südü sarılığı haqda da fikirlərini bildirib: "Bu, ana südünün tərkibində bəzi maddələrin artıqlığı və ya ana südünün azlığı ilə bağlı ortaya çıxan sarılıqdır. Hər 3 yenidoğulmuşun 1-də ana südü sarılığı görülməlidir. Adətən öz-özünə keçib gedir, lakin erkən fərqi nə varmaq və həkim izləməsi çox önəmlidir. Sarılığın səbəbi isə yenə də bilirubindir. Uzunmüddətli sarılıqlı körpələrin müalicəsiylə yanaşı, onların lazım gəldikdə davamlı monitorinqi də vacib məsələdir. Müalicə gecikməklə yanaşı, lazımsız və erkən müdaxilələr də əhəmiyyətsiz və zərərli ola bilər. Sarılıqların müalicəsində venadaxili maye köçürülməsi, qlükoza içirilməsi tamamilə əsassızdır. Əgər körpənin çəki itkisi normadan çoxdursa və qidalanması yetərli deyilsə, bu zaman venadaxili infuziya başlanmalıdır".

ğulanda 50-90 gün, vaxtından erkən doğulmuşda isə 40-60 gündür".

Lakin yenidoğulmuşda bilirubinun bağırsaqlarda yığılması və ya bəzən yenidoğulmuşun bəzən toksik bilirubinə cəvrlənməsi üçün zəmin yaradan xüsusi enzimlərin miqdarı yüksəkdir. Beləliklə, bilirubin bağırsaqlardan

müayinələr aparılmalıdır. Ailələrin diqqət etməsi gərəklili məsələ körpənin yetərli qidalanması, aktivliyi, fizioloji aktların - sidik və nəcis ifrazının adekvatlığı, nəcisin rəngi, sayı və s. olmaqla yanaşı, həkimin təyini etdiyi vaxtda müayinəyə aparılmasıdır.

Tibb xidməti sahəsində işlərin düzgün qurulması, keyfiyyətli şəkildə aparılması və effektiv nəticənin əldə olunması mürəkkəb məsələdir. Bu sahədə uğur qazanmanın bir yolu tibbi marketingin düzgün formalaşdırılmasından keçir. Bu barədə bizə müsahibəsində Azərbaycan Tibb Universitetinin ictimai fənlər kafedrasının baş müəllimi, beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin müdir müavini Nigar Ələkbərova məlumat verir.

Onun sözlərinə görə, səhiyyə iqtisadiyyatı elmi məhz bu məsələləri araşdırır və tibb mütəxəssislərinə effektiv yolları təqdim edir: "Tibb sahəsində sahibkarlığın malik olduğu spesifiklik və xüsusiyyətlər bu sahədəki xidmətlərin təbliğindən marketinqdə istifadə üçün differensiallaşdırılmış strategiyaları müəyyənləşdirir. Sahibkarlığın məhz bu

marketing nəticəsində yaxşıca formalaşdırılmış və tanınmış brend də ortaya çıxıb. Qeyd edək ki, dayanıqlı brendin formalaşdırılması uzun müddət tələb edir. Şirkət bu müddət ərzində bazardakı boşluğu doldurmaqla öz yerini isbatlamış olur.

Digər növ - mütəxəssislərin tibbi marketingi: bu sahədə brendin formalaşdırılması üçün imicin yüksəlməsinə yönələn tədbirlər görülməlidir. Bu məsələdə tibbi mütəxəssis və pasiyentlər arasında əsas bənd qismində həkim çıxış edir. Mütəxəssislərin marketingi klinikada çalışan həkimlərin nüfuzunun və ixtisasının artırılmasına yönəlib. Çünki adətən pasiyentlər konkret həkimin uğurlarını bütünlükdə mütəxəssisin (klinikanın)

tifadə olunur. Dünyada daha çox istifadəçi internetə mobil cihazlar vasitəsilə qoşulur.

Digər bir üsul - xidmət səviyyəsinin yüksəldilməsindən ibarətdir. Təklif çox olduğuna görə, artıq pasiyentlər təkcə tibbi xidmətlərin keyfiyyətinə yox, həm də öz rahatlıqlarına önəm verirlər. Ona görə də klinikanın işini təşkil edərkən, işçiləri yığarkən bu məsələni diqqətə almaq olar. Nəzərə almaq lazımdır ki, əgər pasiyentə ona uyğun olmayan vaxtda müayinəyə gəlmək təklif olursa, o, çox güman digər klinikaya üz tutacaq. Elə klinika daxilində də xəstənin özünü rahat hiss etməsi üçün yaxşı şərait yaratmaq lazımdır.

Həmsöhbətimiz sağlamlıq üçün qacetlərdən də söz açıb. Onun sözlərinə görə, bu müasir rahat qurğular bütün dünya üzrə çoxsaylı pasiyentlərə imkan verir ki, həkimə getmədən öz durumuna nəzarət

Tibbi marketingin yaratdığı imkanlar

Nigar Ələkbərova: "Həkimin fəaliyyətinin effektivliyi onun işlədiyi klinikanın nüfuzuna da birbaşa təsir göstərir"

növünün xüsusiyyətləri onun yüksək rəqabət şəraitində səmərəli işini əvəzləyən təyin edir.

Tibb sahəsində işin düzgün qurulması bu sahədəki işçilərin malik olduğu keyfiyyətlərdən asılıdır. Onların sırasına həkimlərin peşəkarlığı da aiddir. Çünki həkimin peşəkarlığından yalnız tibbi xidmətin keyfiyyəti yox, həm də xəstələrin sağlamlığı (bəzən isə həyatı) asılı olur. Bu bazar seqmentində həkimlər bir növ məhsul kimi çıxış edirlər. Məhz onların zəhməti sayəsində müxtəlif tibbi məhsullar əmələ gəlir. Buna görə də ilkin müayinə, diaqnozun qoyulması və müalicə zamanı həkimlər mövcud qaydalara ciddi şəkildə əməl etməklə yanaşı, çoxsaylı müxtəlif amilləri də nəzərə almalıdırlar. Çünki ilkin müayinə zamanı üzə çıxmayan bu amillər bəlkə də xəstəliyin əlamətləri yox, birbaşa səbəbləri ola bilər. Tibbi məhsulun formalaşdırılması zamanı həkimin fəaliyyəti nəticənin, daha doğrusu, baş məqsəd olan pasiyentin vəziyyətinin yaxşılaşmasına yönəlməlidir".

N.Ələkbərova vurğulayır ki, həkimin işinin effektivliyi yalnız onun şəxsi imicinə deyil, həm də bütünlükdə işlədiyi klinikanın və ya tibb mütəxəssisinin nüfuzuna birbaşa təsir göstərir. Bu məsələdə müştəri məmnuniyyətinin formalaşdırılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir, ona görə də klinikanın müştəriləri, ziyarətçiləri və xəstələrin psixoloji narahatlığını azaltmağa yönəlik tədbirlər görülməlidir. Axı səmimi söhbət zamanı xüsusi psixoloji yanaşma adətən insanlardakı stresi aradan qaldırmağa kömək edir.

Tibbi marketingin növlərindən danışarkən ilk olaraq təşkilat marketingini qeyd etmək lazımdır: "Marketingin bu növü ümumilikdə bütün səhiyyə mütəxəssisinin təbliğini nəzərdə tutur. Konkret bir məhsul formasında təqdim olunan bu

uğuru ilə eyniləşdirirlər. Elə həkim seçərkən də, adətən tanışların fikirlərinə və internetdə oxuduqları rəylərə əsaslanırlar.

Məkanın marketingi: bu marketing növü konkret yerlərdə fəaliyyət göstərən və xəstələrin tezliklə sağlamlığı üçün çalışan müxtəlif sanatoriyalar, ixtisaslaşmış müalicə təşkilatları üçün uyğundur. Kurort və sanatoriya mütəxəssislərinin rekreasiya xüsusiyyətləri stresin aradan qaldırılmasına, istirahətə, müalicəyə və bədənin tarazlığının bərpasına kömək etməlidir.

İdeyaların tibbi marketingi: Tibbi xidmətlər sahəsində bu, klinika əməkdaşlarının hazırladığı innovativ müalicə üsulları və ya hansısa zonada əlçatanlığı problem olan laboratoriya testlərinin təbliği ilə əlaqədar ola bilər".

N.Ələkbərova qeyd edir ki, informasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı sayəsində bu gün hədəf auditoriyasına müxtəlif yollarla çatmaq mümkündür. Məsələn, Instagram, Whatsapp, Youtube, Facebook kimi sosial şəbəkələr bu məsələdə getdikcə daha böyük önəm kəsb etməyə başlayır.

Mütəxəssis bildirir ki, müasir dövrdə mobil tətbiqlərdən də geniş is-

etsin. Artıq Qərb səhiyyəsində belə metodlardan gen-bol istifadə olunur. İndi bu cür qacetlərin istehsalçıları iri klinikalarla əməkdaşlıq edirlər. Klinikada həkim öz xəstəsinə konkret firmanın fitness-qolbağını təklif edir, bununla da həm pasiyentin puluna, vaxtına qənaət edir, o da yenidən həkimə getməyə məcbur olmur: "Əslində, effektivinə görə bu tip marketingi əvəzləyəcək yeni nəşə tapmaq çətindir. Paradoksal olsa da, istehsalçılarla klinika arasında belə əməkdaşlıq hər iki brendin reklamıdır, onların nüfuzuna yaxşı təsir edir və son nəticədə effektiv marketing üsulu kimi dəyərləndirilə bilər".

Son dövrlərdə inkişaf edən daha bir sahə də tele-tibbdir. Müasir kommunikasiya kanalları vasitəsilə pasiyentlər məsafədən həkim məsləhəti ala bilirlər. Ekspertin fikrincə, bu məsələ yaxın gələcəkdə çoxsaylı pasiyentlərin öz vaxtına qənaət etməsinə imkan yaradacaq. Bu, xüsusilə də iri şəhərlərin, meqapolislərin sakinləri üçün aktualdır: "Xatırladım ki, COVID-19 pandemiyasının ən gərgin dövründə həkim çatışmazlığını aradan qaldırmaq üçün məhz tele-səhiyyənin köməyi ilə uzaqdan məsləhət sistemi tətbiq olunurdu".

Tələbə tribunası

iki arzumu bir peşədə reallaşdırdım

Uşaqılıq dövrümdən mənim üçün insanın sağlamlığı çox əhəmiyyətli olub. Ona görə də özümü dərək edəndən həkim olmaq arzusunda idim. Atamın hərbi sevgi hissimi sanki daha tez alovlandırdı. Bir tərəfdən uşaqılıq arzumu, bir tərəfdən də atamın peşəsinə məhəbbətim ixtisas seçimimdə mənə stimül verdi. Beləliklə, hərbi həkim olmağı qərara alaraq, iki arzumu bir peşədə reallaşdırdım. Xeyallarımın ardıcılıqla gerçəkləşməsindən ruhlandım. İndi təhsilimi Azərbaycan Tibb Universitetində davam etdirməkdən olduqca məmnunam.

Tələbələr həmişə gənclərin ən aktiv hissəsi olaraq tanınırlar. Təbii ki, bu enerjini tənzimləyən, onu doğru istiqamətə aparın və ona kömək edən strukturlara böyük ehtiyac duyulmaqdadır. Tələbə həmkarlar komitələri yuxarı təşkilatların dəstəyi ilə tələbələrin təhsiləmə şəraitinin yaxşılaşdırılmasına çalışır, çətin həyat durumlarına maddi dəstək, işlə təmin olunmada yardım göstərirlər. Sovet dönəmində ali təhsil məktəblərində tələbələrin problemləri ilə bir neçə təşkilat məşğul olurdu: partiya, komsomol və həmkarlar təşkilatları. Müasir sistemdə isə həmkarlar təşkilatlarının rolu daha da artıb. Bu nöqtəyi nəzərdən Azərbaycan Tibb Universitetinin Tələbə Həmkarlar İttifaqı Komitəsinin (THİK) fəaliyyəti böyük önəm daşıyır. İctimai tələbə təşkilatı olan THİK universitetin idarə olunmasında da yaxından iştirak edir. Belə ki, təşkilatın fakültə nümayəndəsi Fakültə Elmi Şurasının, komitənin sədri isə Universitetin Böyük Elmi Şurasının tamhüquqlu üzvüdür. Azərbaycan Tibb Universitetində tələbələrlə bağlı qəbul olunan bütün qərarlarda bu qurumun rəyi nəzərə alınır.

Universitetimizdə tələbələrin təşəbbüslərinə, arzu və istəklərinə xüsusi önəm verilməsi müsbət haldır. Məhz bu tendensiyanın nəticəsidir ki, tələbələrin elmi-tədqiqat işlərinə cəlb olunması, beynəlxalq və yerli əhəmiyyətli tədbirlərdə iştirakı üçün hər cür şərait yaradılıb. Tələbələrimiz təhsil illəri müddətində yiyələndikləri nəzəri bilikləri universitetimizin klinikalarında praktiki cəhətdən möhkəmləndirirlər.

Tələbəsi olduğum Hərbi tibb fakültəsində təhsil almaq istəyənlərin sayı son illərdə xeyli artıb. Fakültəmizdə tələbələrin həkim-mütəxəssis kimi hazırlığı yüksək səviyyədə aparılır.

44 günlük Vətən müharibəsində fakültəmizin məzunları həm birbaşa döyüş əməliyyatlarında, həm də yaralılarıma peşəkar tibbi xidmət göstərməkdə xüsusilə fərqləndilər. Bu müddətdə özüm də daxil olmaqla, fakültəmizin tələbələri əllərindən gələni əsirgəmədilər. Bütün bunlar tələbələrin vətənpərvər ruhda yetişməsində, həmişə xalqımızın xidmətində dayanmasında müstəsna rol oynayır.

Tələbələrin gələcək uğurlu karyerasında əsas faktorlardan biri də xarici dil bilikləridir. Bu səbəbdən düşüncəm ki, indiki tələbələrin dünya səviyyəli dillərdən ən azı birini öyrənməsi çox vacibdir. Unutmayaq ki, son nəticədə cəmiyyətin inkişafı gənclərdən asılıdır. Bizlər gələcəyin müəllimləri, həkimləri, ziyalıları və hərbiçiləriyik. Ona görə də üzərimizə düşən vəzifənin çətinliyini və məsuliyyətini yaxşı anlayırıq.

Vahid RZAYEV,

Hərbi tibb fakültəsinin IV kurs tələbəsi, THİK-in fakültə üzrə sədri

